

Inga Bolstad sáhkavuorru golmma oasis:
rahpan (1 min), ieš sáhkavuorru (7 min) ja loahpaheapmi (1-2 min)

1. Rahpan

- Gonagas majestehta
- stáhtačálli
- sámediggepresideanta
- stáhtahálddašeaddji
- sátnejodiheddji
- ja buohkat earát dáppe Sáhaskáiddis Diehtosiiddas Guovdageainnus – ja buohkat geat čuvvot min šearpma bokte

Váimmolaččat bures bohtin!

Váimmolaččat bures bohtin historjjálaš beaivái – mun lean ilus ja rámis go dii lehpet válljen ovttas minguin Arkiivadoaimmahagain ávvudit odne!

Odne galgá historjjálaš ja dehálaš dokumeanta *Lappekodisilla* sirdojuvvot deike Guovdageidnui. Muhto ovdal go čiekŋudit iežamet kosisillii – de mii vuos geahččat filmma Sámi arkiivva birra.

Filbma čájehuvvo, ca 3 min

2. Sáhkavuorru

Juo, mii Arkiivadoaimmahagas bargat dan ovdii ahte sealluhit historjjá boahhteáigái. Ja sámi kultuvrras lea historjá vuosttažettiin áimmahuššojuvvon ja oahpahuuvvon njálmmálaččat. Mitalusat leat mitaluvvon olbmossat, buolvvas bulvii.

Muhto – gávdnojit maiddá moadde hui boares dokumeantta: Deatálaš ja mearkkašahtti dokumeanttat.

Ja mun áiggun mitalit didjiide historjjá das movt várra dat buot deataleamos dáin dokumeanttain dál bohtá «ruoktot» Sápmái.

Arkiivadoaimmahaga magariinnain leat duháiid mehteriid mielde arkiivvat – olles 270 000. Jus dáid báhpiriid borddášeimmet manjalaga, de šattalii ráidu guhkit go Guovdageainnus Áltái ja fas ruovttoluotta.

- Dát arkiivvat lea našuvnna muitu.
- Arkiivvat lea daguid ja mearrádusaid luottat.

- Arkiivvain lea dat áidna originála mii muitala mii lea dáhpáhuvván.

Oránša metállaskábes, vuollin magariinnas 4B – 4 gearddi eananasi vuolábealde Arkiivadoaimmahaga viesus Oslos lea Lappekodusilla vurkkoduvvon nannosit.

Dát dokumeanta lea sámi juridihkalaš vuoigatvuodaid vuđoleamos vuodđu – ja dii beassabehtet mihá eambo gullat dan birra dás maŋŋelaš.

Muhto mannot vuos 270 jagi maŋos – jahkái 1751.

*

Dalle galggai Norgga ja Ruoŋa rádjji mearriduvvot.

Mii galggai gullat Ruoŋa gonagassii? Mii galggai gullat Danmárkku-Norgga vuollái?

Vuos ledje šiehtadallamat. Ledje gažadeamit ja kártemat.

Dasto vulge mátkkoštit – ja dat ferte leamaš oalle mihá mátki!

Sii johte vácci, lullin davás. Sii čálle gokko rádjji galgá mannat. Gokko rádjemearkkat galge huksejuvvot. Buot daid sii sárgo kárttaide.

Maŋŋel čoaikkanedje Strømstadii čállit ja sárgut buot báhpira nala. Ja jagi 1751 čavčča vuolláičállojuvvojedje dokumeanttat – ja dat lea dál goasii beaivvát nala 270 jagi áigi.

Dasto dolvojuvvui rádjesoahpamuš ja dát unna dokumeanttaš, Kodusilla – lasáhus sámi vuoigatvuodaid birra – Gonagasa gávpogii Københámmánii.

Doppe lei dokumeanta meastta 100 jagi, ovdal go Lappekodusilla gárttai Norgga Riikkaarkiivii.

Ja Riikkaarkiiva – dahje Arkiivadoaimmahat – lea hui boares ásahus mii lea sirddašuvvon duohkot deike:

Vuos lei Kodusilla Akershus šloahtas. Dasto Stuuradiggevisttis. Dasto lei dat allaáigásaš Bankplassenis – ovdal go 1970-logus sirdujuvvui min magariinnaide Sognsvannis, čiekŋalassii gealláarii mii lea vári siste.

Ja dál – dál ollegoahdá dat Sámi arkiivii ja dán vistái, masa Gonagas muhtin jagiid dás ovdal sajustii vuodđogeadggi.

Diibmá devddii Sámi arkiiva 25 jagi. Dat lea oalle nuorra ahki arkiivaoktavuodas.

Arkiivadoaimmahaga vuorkkás leat dokumeanttat ja čállošiid oasis mat leat lagabui 1000 jagi boarrásat.

Muhto nuorra Sámi arkiiva lea gávndname iežas hámi, ja váldime iežas *vuoiggalaš* saji.

Ja dađi mielde go áigi lea gollan ja arkiiva lea láddan, de lea maid badjánan sávaldat sirdit erenoamáš mearkkašahtti sámi dokumeanttaid deike.

Ja seammás lea maid Arkiivadoaimmahat jurddašišgoahtán ahte dat livččii buorre jurdda. Ja rievttes jurdda.

Arkiivamáilmmis leat mii atnán deatalažžan doalahit arkiivvaid čoahkis. Dat mearkkaša ahte dat mat gullet oktii, vurkkoduvvojit ovtta sajis. Oallugat oaivvildit ain ahte dat lea buorre vuohki.

Muhto maŋemus jagiid leat maddái eanebut jurddašišgoahtán ahte lagasvuohtha daid olbmuid geaidda arkiiva guoská, sáhtá leat vel deataleabbo.

Ja danne oaivvildit mii ahte lea riehta váldit Lappekodisilla olggos dan ruoná doasas gos Rádjesoahpamuš vurkkoduvvo – mii guoskkaha olles riikkaráji – ja sirdit dan deike.

Mii oaivvildit ahte sámi gálduin lea buoremus dilli sámi birrasis, sámi konteavsttas.

Ja danne áigut mii maddái sirdit jagi 1913 Boazoguohtunsoahpamuša arkiivva deike. Dat leat maddái deatalaš dokumeanttat sámi vuoigatvuodaid oktavuodas ja leat huksejuvvon jagi 1751 soahpamušbarggu vuođu.

Mii eat háliit ahte erehliiggán dokumeanttat mat guoskkahit min árbbi ja historjjá galget lásaid duohken orrut – dušše moaddásii olámuttos. Min stuora bargun lea digitaliseret historjjá, nu ahte buohkat besset dan oaidnit, vaikko gos ieža livčče. Ja dan ovdii mii bargat.

Lappekodisilla lea juo min Digitála arkiivvas, ja doppe sáhttet buohkat guorahallat dan.

Ja doppe galgá maddái Boazoguohtunkommišuvnna arkiiva almmuhuvvot – go buot lea digitaliserejuvvon – ja dat bargu čađahuvvo dáppe Guovdageainnus.

Dát lea dušše vuosttaš arkiiva máŋgga arkiivvas mat min mielas galggaše sirdojuvvot Oslos deike Sámi arkiivii, gosa dat rievttuid gullet, ja gos leat buorit vejolašvuodát daid ipmirdit ja vurkkodit.

Go mii digitaliseret arkiivvaid, de lasihit daidda metadataid – namalassii dieđuidd dokumeanttaid birra: Movt dat áhahuvvojedje, ja guđe oktavuodas.

Ja mii oaidnit ahte lea deatalaš ahte metadataid dáid sámi arkiivvaid birra čállet olbmot geat máhttet dulkot birrasiid ja dáhpáhusaid – eai majoritehta čalmmiiguin, muhto álgoálbmotperspektiivvas. Ja dainna mii álgit dál dáppe, muhto dat lea fas eará historjá ...

Dál lea gollan 270 jagi rádjegeassimiid rájes – ja rádji lea ain doppe. Juste seamma ládje.

Kodisilla leat mii dál sirdán – ja dát lei oanehis mitalus kodisilla guhkes mátkki birra ruoktot.

Boahtte olmmoš gii dása boahtá, muitala eambo Kodisilla birra ja manne dát dokumeanta lea nu deatlaš!

Giitu vuos dán muddui!

3. Loahpaheapmi

Mii ollet loahpaheami guvlui, ja seammás leat mii álggahan ođđa kapihttala. Lappekodisilla lea geigejuvvon stáhtačállái. Sámediggepresideanta lea dan vuostáiváldán sámi álbmoga ovddas. Dál galgá ieš dokumeanta gávdnat iežas saji Sámi arkiivva oskális, ja vurkkoduvvot nannosit dán viesus – lahka sin geaidda dat eanemusat guoská.

Mii leat maiddái ráhkadan fiinna kopijja – nu gohčoduvvon replika. Dat galgá maŋŋelaš odne geigejuvvot Sámi allaskuvlii. De besset vel eanebut fysalaččat oaidnit dan unna, muhto seammás stuora dokumeantta – nu ahte eat billis originála. Mun lean vissis das ahte sii gávndet buori ja oinnolaš saji gos dan beassá oaidnit.

Mii leat maid ráhkadan fiinna kártakopijjaid – maid maiddai jáhkán biddjojuvvojit oidnosii dán viesus.

Giitu Gonagas Majestehta, stáhtačállí, sámediggepresideanta ja buohkat geat lehpēt dahkan dán lágideami vejolažžan – ja gussiide – giitu buohkaide go leiddet mielde dán geigejumi dahkame nu allaáigásažžan ja árvvolažžan.

Dát vuolga Gonagas Majestehta viidáseappot, ja ihttín lea Sámediggái stuora illun go Gonagas dohko boahtá.

Dan botta go mun mieđuštan majestehta olggos, bivddán din čohkkát vel oanehaš dás.

Olu giitu dán hávvái!